

De vermogens-aanwasbelasting krijgt veel kritiek, maar is beste keuze voor box 3

Opiniebijdrage van: Aart Gerritsen, Ruud van den Dool en Bas Jacobs

Minister Heinen gaat met de Wet werkelijk rendement box 3 terug naar de tekentafel. Hij is bang voor de – deels terechte – kritiek op het huidige wetsvoorstel, maar moet niet zwichten voor critici die hun pijlen richten op de vermogensaanwasbelasting. Dat is namelijk de enige weg vooruit, betogen Ruud van den Dool, Aart Gerritsen en Bas Jacobs.

Nadat de Tweede Kamer eerder in februari nog met een ruime meerderheid instemde met de Wet werkelijk rendement box 3, ontstak een storm van kritiek – ook in de Eerste Kamer. Daarop kondigde minister van Financiën Eelco Heinen aan om het voorstel voor de nieuwe wet aan te passen, om te voorkomen dat deze sneuvelt.

De kern van de kritiek op het voorstel richtte zich op het basisprincipe van de nieuwe box 3: het belasten van vermogenswinst bij aanwas en niet pas bij realisatie. Dus ook als de waarde stijging van een belegging wel al in de boeken staat, maar nog niet te gelde is gemaakt. Critici willen echter dat voor de hele box 3 een vermogenswinstbelasting moet gaan gelden. Dan wordt pas afgerekend na verkoop.

Het kabinet doet er verstandig aan om wél vast te houden aan een vermogensaanwasbelasting als hoofdregel, maar de wet op een aantal punten aan te passen.

Inferieure belastingheffing

Een vermogensaanwasbelasting als hoofdregel is economisch superieur aan een vermogenswinstbelasting, omdat die bij dezelfde belastingopbrengsten minder welvaartsverliezen geeft. Bovendien worden beleggers hierbij niet fiscaal bevoordeeld ten opzichte van spaarders.

Bij een vermogenswinstbelasting heeft een belegger zélf in de hand wanneer koerswinst wordt belast. Door verkoop van een aandeel uit te stellen kan een belegger rendement halen over het stuk vermogensaanwas, dat zonder uitstel zou zijn wegbelast. Uitstel van winstrealisatie levert de belegger fiscaal voordeel op – en dus heeft de overheid minder belastingopbrengsten.

Een vermogenswinstbelasting geeft prikkels aan beleggers om meer in aandelen te beleggen dan in spaargeld of obligaties, hun aandelen ondoelmatig lang aan te houden en de verkoop van deze aandelen te timen in die jaren waarin een lager tarief wordt verwacht – of deze verkoop juist naar voren te halen bij een verwacht hoger tarief. Daarnaast moet, net als voor de belastingherziening van 2001 de realiteit was, worden gevreesd voor de opkomst van beleggingsfondsen die nul dividend uitkeren en uitsluitend koerswinsten voor beleggers genereren, omdat die door het uitsteleffect minder zwaar worden belast.

Hard wetenschappelijk onderzoek naar belastinguitstel, maar ook de praktijk van belastingontwijking door de zeer rijken – zoals Elon Musk en Jeff Bezos – laat zien dat vermogenden

en beleggers hun winstrealisatie daadwerkelijk uitstellen bij een vermogenswinstbelasting. Hetzelfde uitstelgedrag is in Nederland ook zichtbaar bij de belastingheffing in box 2.

Een vermogenswinstbelasting leidt tot onnodige welvaartsverliezen, omdat beleggers hun gedrag meer door de fiscale regelgeving laten sturen en niet alleen door intrinsiek economische overwegingen, zoals rendement, risico en liquiditeit. Slimme beleggers betalen vervolgens relatief minder belasting dan spaarders, die geen gebruik kunnen maken van belastinguitstel.

Voordelen van vermogensaanwasbelasting

Bij een vermogensaanwasbelasting heeft de belegger geen controle over het jaar waarin hij wordt belast en loont het dus niet om winstrealisatie uit te stellen. Hierdoor worden rendementen op spaargeld, obligaties en aandelen gelijk belast, en zijn portfoliokeuzes niet langer fiscaal verstoord. Dit betekent ook dat een vermogensaanwasbelasting neutraal is met betrekking tot risiconeming. Een aanwasbelasting kan, doordat het uitsteleffect ontbreekt, dezelfde belastingopbrengst genereren met lagere tarieven, waardoor welvaartsverliezen van belastingen op de vermogensopbouw verder afnemen.

Voor liquide vermogensbestanddelen met een duidelijke marktwaardering – obligaties, beursgenoteerde aandelen, ETFs, crypto – kleven er bovendien geen noemenswaardige nadelen aan een vermogensaanwasbelasting. Dit vermogen kan immers direct en zonder problemen in geld worden omgezet. Het belasten van (nog) niet gerealiseerde winst sluit voor liquide vermogen goed aan bij de draagkrachtontwikkeling van de belegger.

Een vermogensaanwasbelasting is echter lastiger uit te voeren als het vermogen vastzit in een bv of vastgoed, of de waarde daarvan moeilijk objectief is vast te stellen. Belastingplichtigen kunnen dan in geldnood komen om de belasting te betalen en er kunnen geschillen met de Belastingdienst ontstaan over de juiste waardering. Het is daarom terecht dat het wetsvoorstel een uitzondering maakt voor vastgoed en aandelen in start-ups. Die worden met een vermogenswinstbelasting belast.

Het is dan ook nog de vraag hoe ernstig de door critici voorgestelde liquiditeitsproblemen in werkelijkheid zijn. Ook nu wordt in box 3 al belast ongeacht realisatie. Een belegger betaalt dus al 2,16% van zijn portefeuille aan belasting over ‘papieren’ rendementen, ongeacht of hij zijn aandelen wel of niet verkoopt én ongeacht of zijn aandelen op winst of verlies staan. Dit leidt zelden tot problemen en onderzoek van het ministerie van Financiën suggereert dat dit ook zo blijft. De Belastingdienst kan bovendien altijd een betalingsregeling treffen, mochten belastingbetalers toch in liquiditeitsnood komen.

‘Rente-op-rente’ effecten

Critici claimen dat beleggers met een vermogensaanwasbelasting minder geld overhouden om te herbeleggen. Dat zou via ‘rente-op-rente’ effecten leiden tot veel minder vermogensopbouw en daardoor uiteindelijk ook tot lagere belastingopbrengsten. Dit is onjuist.

Zolang beleggers de verkoop van hun aandelen niet om fiscale redenen uitstellen én de belastingopbrengst gelijk blijft, is de vermogensopbouw hetzelfde bij een vermogenswinstbelasting als bij een vermogensaanwasbelasting. Maar als beleggers winstneming uitstellen, leidt de vermogenswinstbelasting juist tot minder belastingopbrengst. Om dit te compenseren en de belastingopbrengst gelijk te houden, moet het belastingtarief omhoog – waardoor de vermogensopbouw juist daalt. Wat critici hierbij over het hoofd zien is dat belastingderving voor de overheid ook groeit via ‘rente-op-rente’ effecten, zeker als opbrengsten pas verder weg in de toekomst liggen.

Cruciaal is dat in het aangepaste voorstel voor de Wet werkelijk rendement box 3 volledige verliesverrekening mogelijk wordt gemaakt. Dit geldt zowel in het geval van een vermogensaanwasbelasting als bij een vermogenswinstbelasting – zeker als winstrealisatie moet worden aangenomen bij migratie, schenking en overlijden. In die gevallen is namelijk geen voorwaartse verrekening meer mogelijk.

De nieuwe wet maakt vooralsnog volledige voorwaartse verliesverrekening mogelijk, maar geen achterwaartse verliesverrekening. Net als in box 1, box 2 en in de vennootschapsbelasting, moet ook in box 3 achterwaartse verliesverrekening worden toegestaan.

Problemen importeren

Tegelijkertijd kan het kabinet flankerende maatregelen nemen om uitsteleffecten van vermogenswinstbelastingen zoveel mogelijk te begrenzen.

Belangrijk is dat de verschillen tussen box 2 en box 3 – maar ook die binnen box 3 – zoveel mogelijk worden verkleind om belastingarbitrage te voorkomen. Beter is om een goede vermogensaanwasbelasting in te richten in box 3 én tegelijkertijd de uitstelproblemen in box 2 aan te pakken, dan de problemen uit box 2 naar de nieuwe box 3 te importeren.

Hier zijn opties voor. Het kabinet kan bijvoorbeeld een ‘vermogenswinstvoorheffing’ invoeren bij de vermogenswinstbelasting in box 2 en deels in box 3. Jaarlijks wordt dan een beperkt percentage van het eigen vermogen aan belasting voorgeheven. Die vooruitbetaalde belasting wordt later verrekend met de vermogenswinstbelasting bij verkoop van de aandelen.

Een andere, minder vergaande optie is deze voorheffing alleen te berekenen over het beleggingsvermogen. Dan wordt de prikkel om beleggingen in box 3 over te brengen naar een bv in box 2 weggenomen. Bij onroerend goed kan achteraf een correctie worden gemaakt op de belasting over gerealiseerde winst (of verlies) die exact het fiscale voordeel van winstuitstel neutraliseert. In box 2 kunnen de doorschuifregeling en de bedrijfsopvolgingsregeling worden omgezet in leenfaciliteiten.

Doorgaan op ingeslagen weg

Verhitte debatten over aanwas- en winstbelasting voeren op dit moment de boventoon bij de herziening van box 3. Daarbij wordt bijna vergeten dat het een zegen is het oude systeem vaarwel te zeggen. Zowel een vermogensaanwas- als vermogenswinstbelasting zijn zoveel beter dan de

huidige forfaitaire rendementsheffing. Sommigen bepleiten een terugkeer naar dit oude systeem onder een nieuwe naam: een (progressieve) vermogensbelasting. Dat zou uitermate onverstandig zijn.

‘In de verhitte debatten over de herziening van box 3 wordt bijna vergeten dat het een zegen is het oude systeem vaarwel te zeggen’

Heffen op werkelijk rendement is doelmatiger omdat de belastingdruk wordt verschoven van de beloning voor sparen, naar de beloning voor overwinsten, windfalls, superieur beleggingsinstinct, monopolies en geluk. Niet alleen zal er meer vermogen worden opgebouwd. Ook zal er meer beleggingsrisico worden genomen, omdat risicovolle beleggingen niet langer zwaarder worden belast dan spaargeld. Het is rechtvaardiger, omdat de belastingdruk niet meer daalt in het inkomen vanwege de forfaitaire rendementen.

Belastingplichtigen staan bovendien minder bloot aan financieel risico, omdat de overheid deelt in zowel pech als geluk in hun rendementen. Tot slot stabiliseert het nieuwe systeem de conjunctuur, omdat automatisch minder belasting wordt geheven in slechte tijden en meer in goede tijden.

Het kabinet zou moeten doorgaan op de nu ingeslagen weg met een vermogensaanwasbelasting – waar ook de Tweede Kamer al zijn fiat aan gaf. Het wetsvoorstel kan op een aantal onderdelen worden verbeterd. Tegelijkertijd moeten de verschillen tussen de boxen worden beperkt. Laten we verheugd zijn dat we eindelijk overgaan op een heffing op werkelijk rendement.

Over deze opiniebijdrage

Aart Gerritsen is universitair hoofddocent aan Erasmus School of Economics, Ruud van den Dool is fiscalist en hoogleraar fiscale economie en tax accounting aan Nyenrode Business Universiteit, Bas Jacobs is hoogleraar economie en overheidsfinanciën aan de Vrije Universiteit Amsterdam.